Stavovi učenika o ozračju na nastavi likovne kulture

Lasić, Ebony

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Academy of Arts and Culture in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:251:091822

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU

THE ACADEMY OF ARTS AND CULTURE IN OSIJEK

Repository / Repozitorij:

Repository of the Academy of Arts and Culture in Osijek

zir.nsk.hr

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

dabar

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

SVEUŠILIŠTE JOSIPA JURJE STROSSMYERA U OSIJEKU

AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU

ODSJEK ZA VIZUALNE I MEDIJSKE UMJETNOSTI

DIPLOMSKI SVEUČILIŠNI STUDIJ LIKOVNA KULTURA

EBONY LASIĆ

STAVOVI UČENIKA O OZRAČJU NA NASTAVI LIKOVNE KULTURE

DIPLOMSKI RAD

Mentor: doc. art. Zlatko Kozina

Sumentorica: doc. dr. sc. Tihana Škojo

Osijek, 2021.

SADRŽAJ

1. UVOD 4
2. NASTAVA LIKOVNE KULTURE U OSNOVNOŠKOLSKOM OBRAZOVANJU 4
2.1. CILJEVI UČENJA I POUČAVANJA U NASTAVI LIKOVNE KULTURE 6
3. ODGOJNO-OBRAZOVNO OZRAČJE 10
3.1. RAZREDNO-NASTAVNO OZRAČJE 13
4. EMPIRIJSKI DIO 14
4.1. CILJ I PROBLEM ISTRAŽIVANJA 14
4.2. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA 14
4.3. INSTRUMENT I POSTUPAK ISTRAŽIVANJA 14
4.4. REZULTATI ISTRAŽIVANJA 15
5. ZAKLJUČAK 22
LITERATURA 23

SAŽETAK

U radu se opisuje i ispituje ozračje na nastavi likovne kulture. Ozračje je jedan od važnih čimbenika odgoja i obrazovanja, a rezultat je nastavnikova odnosa prema učenicima i odnosa učenika prema nastavniku, kao i učenicima međusobno. U radu se prikazuje istraživanje, ostvareno s ciljem ispitivanje stavova učenika osnovnih škola o ozračju na nastavi likovne kulture. Rezultati istraživanja pokazuju kako učenici u najvećem djelu vole i dobro se osjećaju na nastavi likovne kulture. Učenici su svjesni važnosti nastavnog ozračja na koje presudni utjecaj ima nastavnik. Zapažaju i cijene pozitivne napore nastavnika na satu, te se osjećaju pozitivno i motivirano za realizaciju nastavnih aktivnosti.

Ključne riječi: nastava likovne kulture, nastavno ozračje, učenici

1. UVOD

Kroz sveukupnu povijest obrazovanja i školstva oduvijek je prisutna potreba za poboljšanjem organiziranja nastave, učenja i poučavanja, kako bi se postizali bolji obrazovni i odgojni rezultati. Učenici veliki dio života provode u školi, pa nakon završetka srednje škole u razredu su proveli oko 12000 sati (Bošnjak, 1997). Unutar razreda učenici, pojedinci postaju dio cjeline, međusobno imaju zajedničke obaveze, ciljeve, norme ponašanja i povezani su svojim ulogama i položajima unutar takve jedne zatvorene grupe. Odnosi koje djeca stvaraju u grupi nazivamo grupnom dinamikom i ona je važan dio ozračja koje razred donosi sa sobom. Tu često nailazimo na komentare kao što su; živahan razred, grupno „jak" razred, miran, poslušan itd. Karakter svakog razreda u odjel donosi svoju vlastitu klimu koja tako u kombinaciji sa mnogim drugim čimbenicima (stav i karakter učitelja/ice ili nastavnika/ice, interijer razreda, predmet koji se predaje i dr.) stvara razredno-nastavno ozračje.

2. NASTAVA LIKOVNE KULTURE U OSNOVNOŠKOLSKOM OBRAZOVANJU

Likovna kultura kao nastavni predmet, pogotovo danas u doba socijalizacije i komunikacije slikom, neophodna je u sustavima humanistički usmjerenog odgoja i obrazovanja. Callaway i Kear (2000) iskazali su mnoge akademske i kreativne dobiti povezane s poučavanjem likovne kulture u osnovnoj školi. Smatraju da je likovna umjetnost važan dio sveukupnog estetskog i umjetničkog odgoja, a utječe na cjelokupni razvoj djetetovih sposobnosti te osigurava povoljan teren za učenje ostalih nastavnih predmeta. Proces učenja i podučavanja kroz sadržaje likovnih umjetnosti unutar nastavnog predmeta Likovna kultura sinergična je aktivnost koja kroz likovno izražavanje uključuje različite afektivne, motoričke i kognitivne sposobnosti djeteta, a cjelokupan razvoj navedenih sposobnosti odvija se kroz autentičnu, samo refleksivnu učeničku aktivnost. Likovna kultura kao nastavni predmet sastavni je dio obaveznog osnovnog obrazovanja koji pomaže učenicima shvatiti strukturalne odnose svijeta otvarajući nove horizonte gledanja, stvarajući temeljne preduvjete za razvoj razmišljanja, mašte, senzibilnosti i motoričke aktivnosti, a pri tom likovne aktivnosti fokusiraju se i na društveni i kulturni aspekt čime učenik postaje svjestan svog kulturnog konteksta i društvenog okružja. Obrazovanje putem likovne umjetnosti unutar likovne nastave omogućuje djetetu da razvije svoje ideje, upozna svoje osjećaje i stavove te razvija svoja iskustva kroz različite likovne aktivnosti. Nastava likovne kulture osigurava učenicima estetska iskustava i razvijanje estetske svijesti kroz bogatstvo i raznolikost vizualno-likovnih sadržaja čime učenici usvajaju likovni jezik, kultiviraju osjetljivost na likovne poruke i bogate svoj duh.

Prve sate likovne kulture koju djeca dobivaju u osnovnoj školi su neopterećeni i pomažu djeci da se izraze na svoj osoban način te procesiraju mnoge informacije i podražaje svoje okoline i mašte. *"Obilježja dječjeg izraza u dobi od 1. do 4. razreda su spontanost, ekspresija, skladnost, ritmičnost te stapanje realnog i fantastičnog* (HNOS, 2006:10). Nastava likovne kulture je oblikovana s ciljem da učenici putem likovnog izražavanja stječu trajna i uporabljiva znanja i vještine. Kroz likovnu se komunikaciju učenicima potiče mašta, psihomotorni i intelektualni razvitak te estetička osjetljivosti i emocija (HNOS, 2006). Nastava likovne kulture također utječe na učenje likovnih elemenata te omogućili lakše sporazumijevanje i razumijevanje vizualnog jezika, što se odnosi na umjetnička djela, pa i svakodnevno korištenje simbola u svrhu komunikacije. Predmet se ne bavi isključivo poznavanjem različitih tehnika i umjetnika, već učenjem o osjetljivosti na percepciju vida i vizualnih podražaja, te znanja o tome kako se koristiti vizualnim sredstvom kao sredstvom komunikacije. Nastavni predmet se realizira kroz 35 školskih sati u cijelom osnovnoškolskom obrazovanju (slika 1).

5. NASTAVNI PLAN ZA PROVEDBU NASTAVNOGA PROGRAMA

	NASTAVNI PREDMETI	BROJ SATI TJEDNO (NAJMANJE GODIŠNJE) PO RAZREDIMA							
		I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.
	OBVEZNI PREDMETI								
1.	HRVATSKI JEZIK	5 (175)	5 (175)	5 (175)	5 (175)	5 (175)	5 (175)	4 (140)	4 (140)
2.	LIKOVNA KULTURA	1 (35)	1 (35)	1 (35)	1 (35)	1 (35)	1 (35)	1 (35)	1 (35)
3.	GLAZBENA KULTURA	1 (35)	1 (35)	1 (35)	1 (35)	1 (35)	1 (35)	1 (35)	1 (35)
4.	STRANI JEZIK	2 (70)	2 (70)	2 (70)	2 (70)	3 (105)	3 (105)	3 (105)	3 (105)
5.	MATEMATIKA	4 (140)	4 (140)	4 (140)	4 (140)	4 (140)	4 (140)	4 (140)	4 (140)
6.	PRIRODA					1,5 (52,5)	2 (70)		
7.	BIOLOGIJA							2 (70)	2 (70)
8.	KEMIJA							2 (70)	2 (70)
9.	FIZIKA							2 (70)	2 (70)
10.	PRIRODA I DRUŠTVO	2 (70)	2 (70)	2 (70)	3 (105)				
11.	POVIJEST					2 (70)	2 (70)	2 (70)	2 (70)
12.	GEOGRAFIJA					1,5 (52,5)	2 (70)	2 (70)	2 (70)
13.	TEHNIČKA KULTURA					1 (35)	1 (35)	1 (35)	1 (35)
14.	TJELESNA I ZDRAVSTVENA KULTURA	3 (105)	3 (105)	3 (105)	2 (70)	2 (70)	2 (70)	2 (70)	2 (70)
	UKUPNO OBVEZNI PREDMETI (REDOVITA NASTAVA)	**18 (630)**	**18 (630)**	**18 (630)**	**18 (630)**	**22 (770)**	**23 (805)**	**26 (910)**	**26 (910)**

Slika 1. Nastavni plan za obvezne predmete

Kroz predmet likovna kultura, omogućuje se sloboda izražavanja i mišljenja svakog učenika. Također se njeguje tolerancija na tuđe mišljenje i estetske poglede. Učenike se upućuje na različitost u izričaju i interpretaciji, te činjenicu da svaki rad ne mora izgledati kao rad nekoga drugoga. Na nastavi likovne kulture njeguje se i samostalnost te oslanjanje na svoje snage, psihomotoričke sposobnosti, ali i emocije.

2.1. CILJEVI UČENJA I POUČAVANJA U NASTAVI LIKOVNE KULTURE

Umjetnost u najširem smislu obogaćuje naš svakodnevni život, okružuje nas i upotpunjuje naš doživljaj stvarnosti. Od arhitekture koja je temelj civilizacije i osnovna potreba kada se radi o profanoj arhitekturi, preko kiparstva koje je gotovo neizbježan detalj i podsjetnik na našim trgovima, pa sve do slikarstva, grafike, fotografije koji krase najčešće ogoljene zidove suvremene arhitekture. To su samo neki od primjera naše stvarnosti koja je ispunjena umjetnošću i vizualnim podražajima. U mnoštvu takvih podražaja teško je fokusirati svaki odjeljak i formirati ga u smislene kategorije, a tu svakome od nas pomaže likovna kultura koja nas uvodi u svijet estetike koja je neizbježna osobina za svakoga. Osnovnoškolsko obrazovanje tako čini osnovu osobnoga i društvenoga razvoja svakog učenika i temelj je za izgradnju daljnjih znanja i vještina. Upoznavanje djece i mladih sa umjetnošću doprinosi njihovom cjelokupnom razvoju. Pomaže im razviti kreativnost, spontanost i slobodu izražavanja, uči ih izraziti se i oblikovati stavove potičući osjećajnost i osjetljivost na svijet koji ih okružuje.

"Odlike osobnosti kojima valja težiti u odgoju i obrazovanju u osnovnoj školi su: samostalnost, inicijativnost, istraživački duh, stvaralački interes, komunikativnost, poštenje, pravednost, samopouzdanje, poštivanje drugoga i briga o drugome, tolerancija i razumijevanje, samostalno i kritičko mišljenje, miroljubivost, odgovornost, osjećaj za jednakovrijednost i jednakopravnost svih ljudi, solidarnost, suradnički duh te samosvjesnost." (HNOS, 2006:10). Implementacija svih tih vrijednosti se vrši kroz niz nastavnih metoda, oblika i načela poučavanja kako bi se osiguralo da svaki učenik ima jednako poklonjenu pažnju i mogućnost razvijanja kompetencija. Nastavna načela koja vode učitelje kako se odnositi prema učenicima, prema nastavi samoj su:

A) Primjerenost sadržaja i metode poučavanja

Sadržaj mora biti razumljiv i primjeren temi koja se obrađuje, te slijediti djetetovu fazu razvoja. Metoda koju koristi učitelj mora biti optimalna za učenika kako bi što brže usvojio gradivo, te sadržaji i metode ne smiju biti ispod niti iznad mogućnosti djeteta.

B) Aktivni odnos prema okolini

Da bi se izvela osjetila na prvo mjesto, što umjetnost najčešće traži, koristimo se skupljanjem informacija iz okoline (mirisanjem, dodirivanjem, slušanjem...). Buđenjem osjetila i doživljavanjem okoline upotpunjuje se i likovni doživljaj.

C) Primjena stečenih iskustava u toku likovnih aktivnosti

Doživljaj pretvoriti u djelu niti jednom djetetu ne bi trebalo stvarati prepreku. Učenici vrlo lako pretaču doživljaje u likovni jezik. Neki uspješnije neki manje, no najčešće na takav način ispolijevaju osobne doživljaje oko sebe.

D) Igra kao metoda i stav

Najlakše se uči kroz igru. Nesvjesnost učenja pojačava doživljaje koje usvajamo, pa tako i gradivo prezentirano kroz zabavu može povećati koncentraciju i time obuhvatiti veću količinu informacija koje će učenici olakšano usvojiti.

E) Sloboda od uzora

Već je navedena problematika precrtavanja i učenička želja za ekstrinzičnim ciljem što je u ovom slučaju najčešće dobra ocjena. Učenik treba osvijestiti kako je on centar pozornosti unutar vlastitih očekivanja, pa tako razviti osjećaj samopouzdanja.

F) Prožimanje intrinzičnog i ekstrinzičnog cilja

Učenik treba osvijestiti oba cilja kako bi se pravilno razvijao u definiranu osobu. Sama ocjena nije dovoljna, ali ni samo osobna dobit.

G) Individualizacija

Najbitniji je faktor u likovnoj kulturi, međutim, najčešće zanemaren potrebom za lakim evidentiranjem učeničke tj. razredne uspješnosti. Ocjenjivanje na način numeriranja pomaže u evaluaciji učeničkog razvoja, no oštećuje učeničko samopouzdanje i želju za individualizacijom.

Okvirni nacionalni kurikulum predstavlja nam osnovne odrednice u ciklusima tijekom predškolskog i srednjoškolskog odgoja i obrazovanja. U njemu se navodi usmjerenost prema kompetencijama, jer su kompetencije bitne za uspješno odgovaranje izazovima razvoja društva, znanja i svjetskog tržišta. Vrijednosti kojima Nacionalni okvirni kurikulum daje osobitu pozornost jesu: znanje, solidarnost, identitet te odgovornost (Nacionalni okvirni kurikulum, 2010:14). U likovnoj kulturi i umjetnosti znanje obuhvaća korištenje likovnih pojmova i jezika općenito. Solidarnost je razumijevanje da nemaju svi jednake sposobnosti, uvjete ili cjelokupno životno okružje, te da se na temelju toga nitko ne bi trebao negativno izdvajati. Identitet je dio osobnog izraza od sviđanja do dubljeg analiziranja značenja djela na

osobnoj razini koji likovni treba razvijati i poticati. Odgovornost u svakom predmetu se odnosi na stav prema radu, ono *pretpostavlja smislen i savjestan odnos između osobne slobode i osobne odgovornosti* (NOK, 2010:14).

Nastavnim predmetom likovna kultura učenici stječu znanja o vizualnoj kulturi, različitim područjima likovnih i vizualnih umjetnosti (crtež, slikarstvo, skulptura, grafika, dizajn, arhitektura i urbanizam, fotografija, film, strip, primijenjene umjetnosti i suvremene umjetničke prakse) te o raznovrsnim načinima vizualne komunikacije (Kurikulum nastavnog predmeta likovna kulture za osnovne škole i likovna umjetnost za gimnazije, 2019). Poučavanje putem likovne umjetnosti i o likovnoj umjetnosti uvelike doprinosi cjelovitomu razvoju učenika i mlade osobe njegovanjem i poticanjem triju osnovnih područja ljudske osobnosti i aktivnosti – psihomotoričkoga (djelatnoga), afektivnoga (osjećajnoga) i kognitivnoga (spoznajnoga) (Isto, 2019). Važan je aspekt učenja i poučavanja nastavnog predmeta Likovna kultura sustavno odgajanje opažaja i praktičan rad kojim učenici istražuju, oblikuju i izražavaju se te daju idejna i konkretna rješenja problema koje prepoznaju u svojoj okolini. Učenje i poučavanje uključuje metode i tehnike kojima se razvija stvaralaštvo (kreativnost), uči produkcija, razvoj i ostvarenje ideja. Učenici razvijaju maštu, uvježbavaju donošenje višestrukih rješenja te ih se potiče da u njima objedinjuju estetski, etički i tehnološki aspekt. Njeguju se individualne osobitosti učenika i potreba za izražavanjem (isto, 2019). Sustavnim odgajanjem percepcije i estetskim odgojem potiče se svjesno i aktivno doživljavanje, kritičko promišljanje i analiziranje likovnih djela i različitih vizualnih pojava.

Nastavnim sadržajem i suvremenim pristupom poučavanju potiče se razvoj kreativnih potencijala učenika i doprinosi sveobuhvatnijemu razumijevanju drugih odgojno-obrazovnih područja kurikuluma. Njegovanjem kulture dijaloga, tolerancijom i prihvaćanjem različitosti osnažuje se cjelovit razvoj učenika (Isto, 2019).

Odgojno obrazovni ciljevi učenja i poučavanja u kurikulumu navode kako će učenik:

1. usvojiti i razumjeti likovni jezik i razviti likovnu pismenost odgajanjem vizualnoga opažaja te njihovom primjenom kroz stvaralački (kreativni) i analitički proces

2. izražavati stvaralačko (kreativno) mišljenje produkcijom ideja i rješavanjem problema; razvijati psihomotoričke i kognitivne vještine upoznavanjem i upotrebom različitih materijala, postupaka i medija

3. razvijati kritičko mišljenje, stavove i vrijednosti uspostavljanjem aktivnoga i propitujućeg odnosa prema okolini i likovnomu stvaralaštvu

4. razumjeti kontekst likovnoga djela i ulogu likovnoga stvaralaštva u društvu istraživanjem umjetničkoga izraza i uspostavljanjem odnosa s društvenim, povijesnim, kulturnim i tehnološkim čimbenicima

5. sudjelovati u umjetničkim događanjima i aktivnostima kulturno-znanstvenih ustanova; razvijati odgovoran odnos prema suvremenoj kulturnoj okolini i umjetničkoj baštini.

Poučavanje predmeta likovna kultura se ostvaruje kroz tri (ključna nastavna koncepta) domene, koje čine gradivnu strukturu. Razvijanje senzornih, izražajnih, praktičnih, intelektualnih i psihofizičkih (percepcija, vizualno mišljenje i pamćenje) sposobnosti i vještina sadržajno je obuhvaćeno domenom *Stvaralaštvo i produktivnost*, posvećenoj različitim aspektima i mogućnostima likovnoga izražavanja učenika te istraživanju stvaralačkoga procesa i različitih likovnih problema. Sljedeća domena, *Doživljaj i kritički stav*, uključuje istraživanje, razvijanje i izražavanje ideja uporabom različitih likovnih i vizualnih materijala i medija, koristeći problemski pristup radi poticanja kreativnoga mišljenja, inovativnosti i poduzetnosti kod učenika. Učenike se potiče na aktivno promatranje i raspravljanje o likovnim djelima/stvaralaštvu i srodnim temama te na otvorenost prema različitim idejama, stavovima i umjetničkim pristupima. Treća domena, *Umjetnost u kontekstu*, obuhvaća razumijevanje likovne umjetnosti i stvaralaštva, kao integralnoga i važnoga dijela života svih ljudskih zajednica i kultura kroz povijest.

3. ODGOJNO-OBRAZOVNO OZRAČJE

U literaturi za termin ozračje možemo pronaći veliki raspon naziva: klima, atmosfera, okolina, ambijent i sl. Odgojno-obrazovno ozračje označava ukupnu povezanost utjecaja i sudionika nastave čija povezanost uvjetuje hoće li svi ciljevi biti ostvareni (Matijević, 1998). Kada se govori o ozračju u odgojno-obrazovnim ustanovama, treba znati da taj opći pojam u sebi uključuje pojmove: školsko, razredno i nastavno ozračje. Ovi pojmovi su metodološki i sadržajno povezani, ali i relativno samostalni. Pojam školsko ozračje odnosi se na širok spektar odnosa u vodstvu škole, među nastavnicima, učenicima i svim zaposlenima u školi. Razredno ozračje, za razliku od školskog ozračja, obuhvaća procese u užoj okolini, tj. u razrednom odjelu ili manjim podskupinama učenika. Svako se ozračje, odnosi na nastavnu aktivnost, stoga je svako razmatranje školskog ili razrednog ozračja, u svom dominirajućem dijelu, razmatranje nastavnog ozračja (Vrgoč, 1997: 13-14).

Na kvalitetu ukupnog razrednog ozračja svakako najveći utjecaj imaju subjekti nastavnog procesa, a to su učitelji i učenici. Bognar i Matijević (2005) odnos između nastavnika i učenika nazivaju socijalna klima, dok je emocionalna klima osobni osjećaj ugode ili neugode koji doživljavaju sudionici nastave. Autori ukazuju na to kako je socijalna klima i kvaliteta u komunikaciji veoma značajna pri ostvarivanju odgojnih zadataka nastave. Sudionici u nastavi mogu odgojno-obrazovnu klimu ili ozračje u kojemu se provodi odgojno-obrazovni proces, doživljavati kao ugodno ili neugodno. Pozitivno ozračje u školama možemo vidjeti kada učenici kao i nastavnici rado borave u školi i zajednički sudjeluju u aktivnostima, dok nerado boravljenje u školi i dominantan strah od neuspjeha ukazuju na negativnu klimu u školi.

Sve su nastavne etape povezane s nastavnim ozračjem te ovise o nastavnikovom pozitivnom ili negativnom stavu prema učenicima i samoj nastavi. U procesu evaluacije ili ocjenjivanja učenika utječe je li neki nastavnik strog ili blag procjenjuje se najčešće prema tome kakav je njegov kriterij ocjenjivanja. Moguće je da neki nastavnici sa specifičnim stilom ocjenjivanja negativno djeluju na učenike do te mjere da učenici jednostavno odustanu od učenja i sl. S druge strane postoje naravno i oni nastavnici koji svojim kriterijem ocjenjivanja, koji je povezan i s načinom komunikacije tijekom nastave, potaknu učenike na predaniji rad na nekom predmetu (Matijević, 1997.).

Segment škole koji utječe na klimu, a kojemu se u prošlosti nije davalo veliko značenje je uređenje učionice, tj. prostora u kojemu se nastava održava. U mnogim školama, na žalost, vidimo podosta sterilna uređenja razreda i ostalog školskog interijera. S druge strane postoje i one škole koje su koncipirane poput doma čije uređenje odaje toplinu, prisnost itd. Prije svega

važno je da se školski prostori humaniziraju i pedagogiziraju, tj. da učionice u školama budu bogate didaktičkim materijalima, ali i drugim predmetima koji će te učionice približiti učenicima, i u kojima će se učenici osjećati ugodno. Kada bismo gradili školu ili učionice od samog početka na mnoge stvari bi se moglo lako utjecati da ostvarimo optimalan prostor za učenje, rad, igru, te ostale odgojno-obrazovne aktivnosti. Mnoge škole i razrede ipak zatičemo u već izgrađenom stanju, ali i na takav se prostor lako utječe te ga se može oblikovati po potrebama predmeta, učenika i učitelja ili nastavnika. Kako su namještene stolice, stolovi, koje su boje zidovi, što se od materijala i nastavnih sredstava nalazi u učionici, sve su komponente koje pridodaju ozračju na nastavi (Isto, 1997).

Ozračje u školi na žalost, može biti i obeshrabrujuće te se tamo niti učenik niti nastavnik neće osjećati ugodno niti motivirano da obavlja ili se nosi sa odgojno-obrazovnim zadacima. Pozitivno ozračje uvelike daje učenicima prostora da razviju osjećaj pripadnosti, da se afirmiraju u društvu što razvija njihovo samopouzdanje i samopoštovanje. Isto tako ozračje i pozitivan osjećaj pri boravku u školi ili razredu učeniku pomaže i u učenju na način da bude zadovoljan radom, a time pogoduje dobrom uspjehu, pozitivnim postignućima u školi.

3.1. RAZREDNO-NASTAVNO OZRAČJE

Razredno-nastavno ozračje obuhvaća odnose među učenicima te odnose između učenika i učitelja. Razredno-nastavno ozračje također se definira kao ukupno stanje odnosa u jednom razrednom odjelu u vrijeme raznih nastavnih aktivnosti (Matijević, 1997).

Jedna od temeljnih odrednica odgojno-obrazovnog i nastavnog rada prema HNOS-u je: *"stvaranje ugodnoga razrednoga i školskog ozračja koje će odražavati interes i motivaciju učenika za učenje."* što upućuje koliko je bitno ozračje u razredu ili na nastavi kako bi dijete imalo uvjete za rad i učenje. Upravo se ozračje u posljednje vrijeme smatra ključnim obilježjem škole i razreda i povezuje se s učeničkim uspjehom, pristupom učenju i školi, ponašanjem, i razinom ugode boravka u školi, ali i razvojem socijalnim odnosa i interesa (Vlahek, 2016). Pozitivno razredno-nastavno ozračje odraz je pozitivnog stava učenika prema školi, nastavi, razrednim kolegama, učitelju i dr.

Kroz pregled brojnih istraživanja razvidni su brojni utjecaji koji uvjetuju stvaranje pozitivnog ili negativnog ozračja u razredu. Koludrović i Kalebić Jakupčević (2017) u istraživanju su utvrdili da učenici u višim razredima razredno ozračje procjenjuju lošijim u odnosu na mlađe učenike. Iz istraživanja koje su proveli Kuščević, Brajčić i Mišurac (2009) o stavovima učenika osmih razreda prema nastavi likovne kulture razvidno je kako 45,5% učenika iskazuje nezadovoljstvo satnicom nastave likovne kulture te smatraju da bi se trebala povećati za barem jedan sat tjedno. Gotovo polovica ispitanika izrazilo je kako voli ili jako voli sudjelovati u aktivnostima što ima značajne implikacije na stvaranje pozitivnog ozračja na nastavi likovne kulture. Jurčić (2006) je proveo istraživanje pod nazivom Učenikovo opterećenje nastavom i razredno-nastavno ozračje. Istraživanjem je utvrđeno da opterećenje nastavom je jedan od temeljnih čimbenika razredno–nastavnog ozračja učenika osnovne škola. Koludrović, Ratković i Bajan (2015) su u istraživanju odnosa poimanja kvalitete razredno-nastavnog ozračja, samoučinkovitosti, emocionalne kompetentnosti i školskog uspjeha učenika i učenica petih i osmih razreda osnovne škole utvrditi doprinos tih konstrukata u objašnjenju školskog postignuća učenika u općem školskom uspjehu te u predmetima matematici i hrvatskom jeziku. Kvaliteti razredno-nastavnog ozračja mogu doprinijeti brojni čimbenici. Kvalitetni nastavnici koji usmjeravaju nastavni proces sukladno učenikovim potrebama, interesima i sposobnosti te podržavaju učenike ostvaruju poticajno nastavno okružje i doprinose aktivnom sudjelovanju učenika u nastavi.

4. EMPIRIJSKI DIO

4.1. CILJ I PROBLEM ISTRAŽIVANJA

Ovim istraživanjem se ispituju stavovi učenika osnovnih škola o ozračju na nastavi likovne kulture.

Problemi istraživanja:

1. Ispitati stavove učenika prema predmetu likovna kultura
2. Ispitati razlike u stavovima učenika prema ozračju na nastavi likovne kulture
3. Ispitati stavove učenika prema odnosu i suradnji s nastavnikom

4.2. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

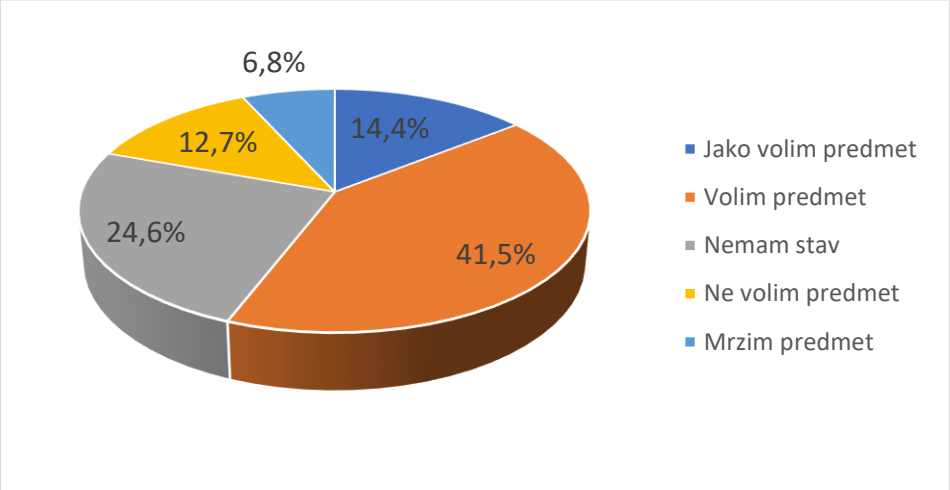
Istraživanje je provedeno na uzorku od 118 učenika osnovnih škola, 5. i 8. razreda, od čega 65 muških (55.1%) i 53 ženskih sudionika (44.9%) u dobi od 10 do 15 godina. Istraživanje je provedeno krajem lipnja 2020. godine. Za popunjavanje anketnih upitnika bilo je potrebno 15 minuta. Istraživanje je bilo anonimno uz poštivanje etičkog kodeksa.

4.3. INSTRUMENT I POSTUPAK ISTRAŽIVANJA

Za potrebe istraživanja konstruiran je upitnik koji se sastojao od tri dijela. U prvom dijelu nalaze se pitanja koja se odnose na obilježja ispitanika (dobi, spola i razreda). Drugi dio upitnika obuhvaćao je 6 pitanja zatvorenog tipa, a treći je dio sadržavao je 29 pitanja u kojima su ispitanici zaokruživanjem brojeva od 1 do 5, na ljestvici Likertova tipa, označavali stupanj slaganja s navedenom tvrdnjom. Procjene su označavale 1-ne, nikad; 2-rijetko; 3-ponekad; 4-često; 5-da, redovito. Nakon anketiranja i prikupljanja podataka obrađeni su podatci. Prikazani su deskriptivni podatci za mjerenje varijabli po česticama.

4.4. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

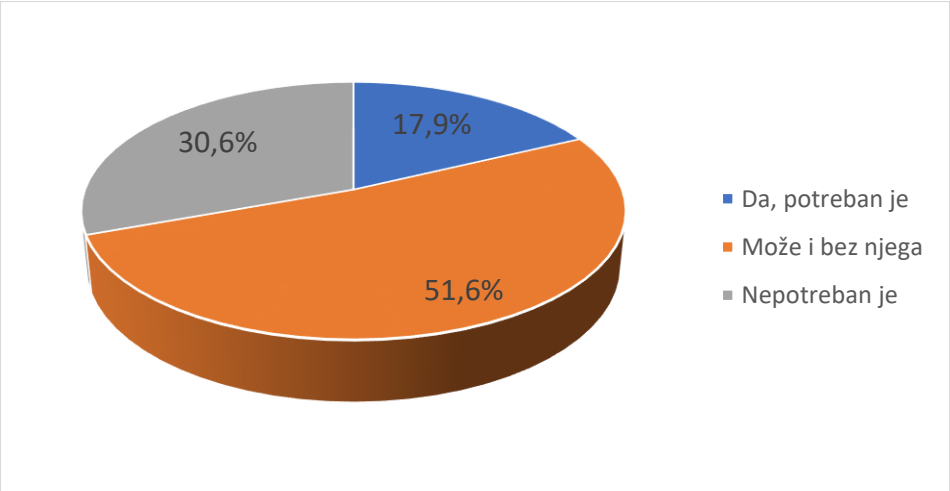
Učenici su u prvom pitanju iskazali stav o predmetu likovna kultura (Slika 2).

Slika 2. Stav učenika prema predmetu likovna kultura

Iz slike je vidljivo kako više od polovine učenika (55,6%) jako voli I voli predmet. Njih 24,6% nema stav, dok 19, 5% učenika ne voli ili mrzi predmet likovna kultura.

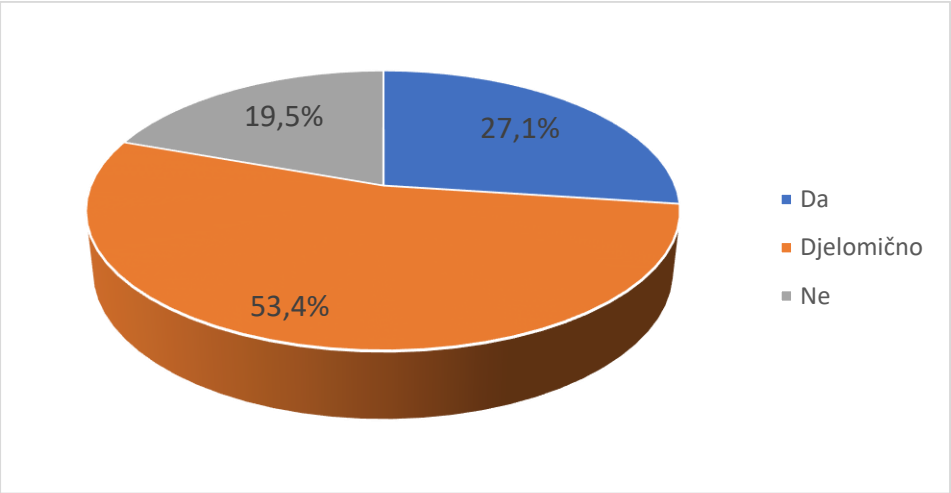
U sljedećem se pitanju željelo utvrditi kakav stav imaju učenici o potrebi predmeta likovna kultura u njihovom obrazovanju (slika 3).

Slika 3. Stav učenika o potrebi predmeta likovna kultura u obrazovanju učenika

Iz slike je vidljivo kako tek 17,9% učenika smatra kako je predmet likovna kultura potreban, više od polovice učenika (51,6%) smatra da može i bez njega, a tek nešto manje od trećine, njih 30,6%, smatra da je predmet nepotreban.

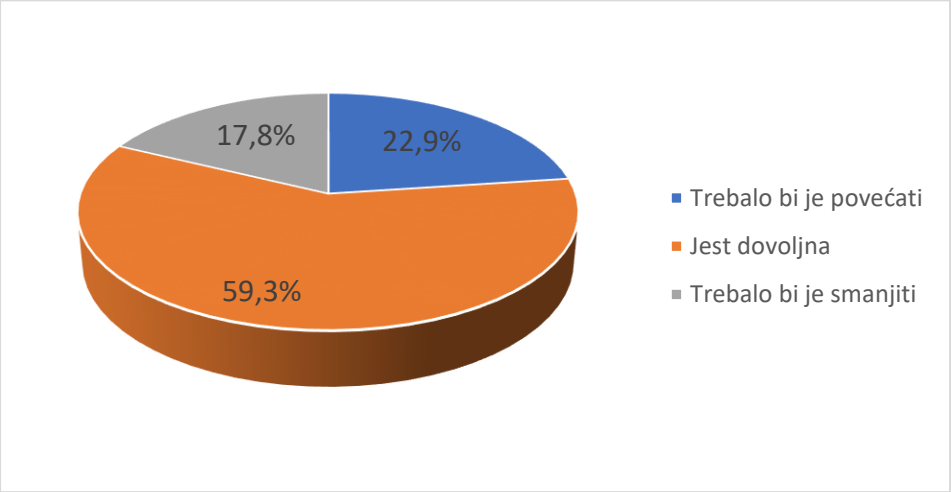
Sljedeće pitanje je propitivalo učeničke stavove i mišljenja koliko je stečeno znanje na nastavi likovne kulture utjecalo na formiranje njih kao osobe (slika 4).

Slika 4. Stav učenika o vrijednosti stečenih znanja u okviru predmeta likovna kultura u formiranju učenikove osobnosti

U odgovorima na ovo pitanje, 53,4% učenika smatra da znanja stečena u okviru nastave likovne kulture djelomično utječe na formiranje njihove osobe. Njih 27,1% smatra kako nastava utječe na njihovo formiranje, a 19,5% tvrdi kako ne utječe.

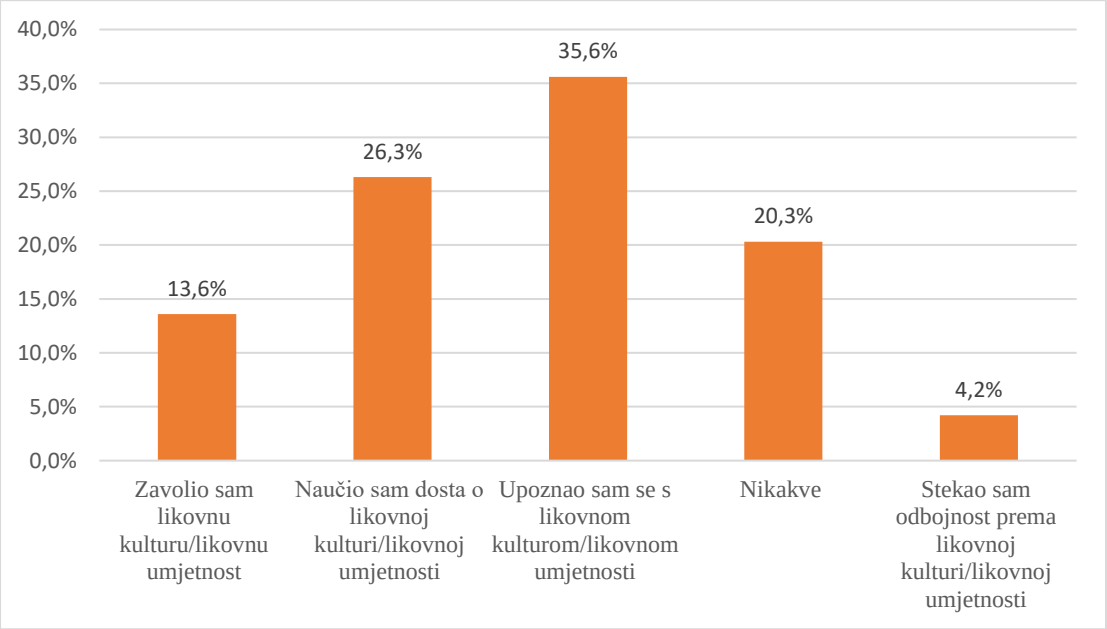
U sljedećoj tvrdnji od učenika se tražilo da iskažu svoje mišljenje prema satnici predmeta likovna kultura. (slika 5).

Slika 5. Stav učenika prema satnici predmeta likovne kulture/likovne umjetnosti

Iz odgovora je razvidno kako 59,3% učenika smatra kako je satnica dovoljna. Njih 22,9% je mišljenja kako satnicu treba povećati, a 17,8% učenika smatra da bi satnicu predmeta likovna kultura trebalo smanjiti.

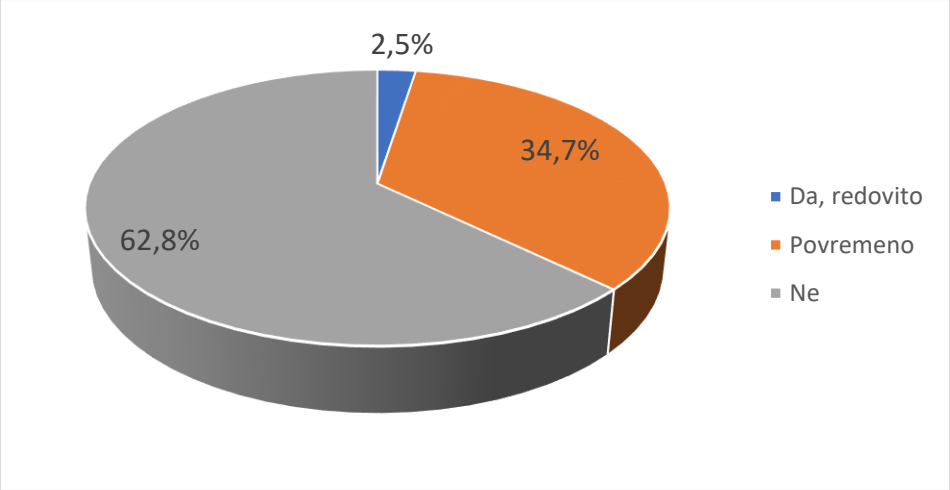
Sljedeći prikaz (slika 6) pokazuje mišljenja učenika prema korisnosti predmeta likovna kultura.

Slika 6. Korist od predmeta likovne kulture/likovne umjetnosti

Prema rezultatima, vidimo da je kroz učenje predmeta likovna kultura 13,6% učenika zavoljelo predmet, 26,3% učenika naučilo je dosta o likovnoj kulturi, 35,6% tek se upoznalo s likovnom kulturom, 20,3% učenika smatra kako nije imalo nikakve koristi od predmeta, a 4,2% iskazuje odbojnost prema predmetu.

Odgovore učenika na učestalost posjećivanja galerija, muzeja i izložbi, bilo unutar nastavnog plana ili izvan njega vidljivi su na sljedećem prikazu (slika 7).

Slika 7. Posjećivanje muzeja, galerija i izložbi u svrhu upoznavanja s likovnim djelima

Prema odgovorima učenika razvidno je kako više od polovice učenika, njih 62,8% ne posjećuju likovne izložbene prostore. 34,7% ispitanika ih povremeno posjećuje, a 2,5% tvrdi kako ih posjećuju redovito. Kroz podatke zaključujemo kako učenici kroz nastavu nisu stekli potrebu posjećivanja izložbi te je potrebno aktualizirati ovu aktivnost u budućoj nastavi.

U sljedećem su dijelu prikazane procjene učenika o ozračju na nastavi likovne kulture (tablica 1).

Tablica 1. Procjene učenika o ozračju na nastavi likovne kulture

	Ne, nikada		Rijetko		Ponekad		Često		Da, redovito	
	f	*%*	*f*	*%*	*f*	*%*	*f*	*%*	*f*	*%*
1.Sadržaji i aktivnosti koje radimo na nastavi likovne kulture povezani su s našim željama i interesima	21	17.8	33	28.0	29	24.6	23	19.5	12	10.1
2.Na nastavi likovne kulture nastavnik i ja smo partneri i suradnici u radu.	16	13.6	24	20.3	25	21.2	31	26.3	22	18.6
3.Atmosfera tijekom nastave likovne kulture je ugodna	8	6.8	15	12.7	20	16.9	28	23.7	47	39.8
4.Nastavnik likovne kulture se trudi sadržaje učiniti zanimljivim i privlačnim	4	3.4	8	6.8	13	11.0	28	23.7	65	55.1

5.Na nastavi likovne kulture učenici su pasivni, pa je nastavno vrijeme loše iskorišteno.	22	18.6	36	30.5	30	25.5	19	16.1	11	9.3
6.Atmosfera je na nastavi likovne kulture napeta i nepredvidiva	39	33.1	29	24.6	22	18.6	17	14.4	11	9.3
7.Strah me je obratiti se nastavniku likovne kulture, jer nerado odgovara na naša pitanja i kritizira nas ako ne znamo	88	74.6	16	13.6	5	4.2	4	3.4	5	4.2
8.Greške pojedinih učenika javno se na nastavi likovne kulture ističu pred svima	40	33.9	32	27.1	24	20.3	15	12.7	7	5.9
9.Kod nastavnika likovne kulture ne postoji zanimanje za naš uspjeh	60	50.8	11	9.3	18	15.3	10	8.5	19	16.1
10.Nastavnika vrijedi pažljivo slušati, jer zna mnogo o predmetu kojeg poučava i uvijek naučimo nešto novo i zanimljivo	8	6.8	7	5.9	17	14.4	19	16.1	67	56.8
11.Kod nastavnika postoji interes samo za rad pojedinih učenika, a ne za sve učenike podjednako	53	44.9	21	17.8	17	14.4	11	9.3	16	13.6
12.Na nastavi likovne kulture nastavnik ima glavnu riječ i vlada disciplina.	16	13.6	30	25.4	22	18.6	24	20.3	26	22.0
13.Na nastavi likovne kulture nastavnik nije zainteresiran za rad.	84	71.2	8	6.8	11	9.3	5	4.2	10	8.5
14.Na nastavi likovne kulture vlada kruta i hladna atmosfera	62	52.5	26	22.0	19	16.1	5	4.2	6	5.1
15.Nastavnikova tumačenja gradiva su nerazumljiva i prekomplicirana	39	33.1	33	28.0	24	20.3	11	9.3	11	9.3
16.Nastavnik likovne kulture ističe da imaju moć nad nama	72	61.0	14	11.9	15	12.7	11	9.3	6	5.1
17.Nastavnik na satu samo izlaže gradivo (bez komuniciranja s nama za vrijeme sata)	69	58.5	22	18.6	17	14.4	6	5.1	4	3.4
18.Kada smo nemirni, nastavnik nas kažnjava (testom, dodatnom zadaćom, odgovaranjem i sl.)	74	62.7	16	13.6	11	9.3	9	7.6	8	6.8

19.Nastavnik ima osmijeh na licu za vrijeme nastave, a držanje i govor ukazuje da je opušten i otvoren za suradnju s nama	5	4.2	10	8.5	19	16.1	26	22.0	58	49.2
20.Nastavnik likovne kulture koristi humor na nastavi	12	10.2	13	11.0	40	33.9	26	22.0	27	22.9
21.Nastavnik prihvaća naša mišljenja i prema tome osmišljava aktivnosti na nastavi, projekte i dr.	17	14.4	18	15.3	25	21.2	20	16.9	38	32.2
22.Nastavnik pokazuju suosjećanje kada imamo neki problem	14	11.9	13	11.0	24	20.3	27	22.9	40	33.9
23.Nastavnik nam daju prijedloge i potiču nas na rad	1	.8	7	5.9	17	14.4	22	18.6	71	60.2
24.Kada objašnjava gradivo, nastavnik pogledom obuhvaća sve učenike u razredu	6	5.1	10	8.5	19	16.1	25	21.2	58	49.2
25.Na nastavi likovne kulture se osjećam slobodno izraziti svoje mišljenje	15	12.7	9	7.6	19	16.2	28	23.7	47	39.8
26.Na nastavi likovne kulture se osjećam ugodno i dobro	12	10.2	11	9.3	23	19.5	18	15.3	54	45.8
27.Na nastavi likovne kulture sam motiviran za rad	14	11.9	14	11.9	21	17.7	34	28.8	35	29.7
28.Nastavnik likovne kulture ima pozitivan stav i trudi se stvoriti opuštenu atmosferu u razredu	6	5.1	10	8.5	12	10.2	25	21.1	65	55.1
29.Nastava likovne kulture je kreativna i poticajna	13	11.0	13	11.0	19	16.1	20	16.9	53	44.9

Početna tvrdnja ispituje koliko su sadržaji i aktivnosti na nastavi likovne kulture usklađeni s učeničkim željama i interesima. 45.8% učenika smatra kako sadržaji i aktivnosti nisu nikada ili su rijetko usklađeni s njihovim željama. 24,6% učenika smatra da su samo ponekad usklađeni, dok 305 smatra da su često i redovito usklađeni. Iz sljedeće učeničke procjene je razvidno kako 13,6% učenika smatra kako nema partnerski ili suradnički odnos sa nastavnikom, 20,3% rijetko ima osjećaj suradništva, 21,2% ponekad, dok 26,3% često, a samo 18,6% redovito doživljava suradnički odnos s nastavnikom. Procjena učenika o atmosferi tijekom same nastave likovne kulture je pozitivna. 63,5% ispitanika smatra da je atmosfera na nastavi ugodna. Tek petina učenika iskazuje kako atmosfera na nastavi nije ugodna.

Tvrdnju da se nastavnik likovne kulture trudi sadržaj učiniti zanimljivim i privlačnim njih 55,1% obznanjuje kao redovitu praksu nastavnika, 23,7% kao čestu, 11% smatra da se trud pokazuje ponekad, 6,8% ga prikazuje kao rijetku, a 3,4% tvrdi da se nastavnik nikada ne trudi sadržaj učiniti zanimljivim ili privlačnim učeniku. U slijedećoj tvrdnji, učenici su trebali procijeniti koliko pasivnost učenika utječe na lošu iskorištenost nastavnog vremena. 18,6% ih ukazuje na krajnju negaciju tvrdnje, 30,5% tvrdi da je rijetko, 25,5% kako ponekad tvrdnja je potvrdna, 16,1% ju vidi kao čestu situaciju i 9,3% kao redovitu. Za 33,1% ispitanih učenika atmosfera na nastavi likovne kulture nikada nije napeta i nepredvidiva, 24,6% ih rijetko doživljava napetu i nepredvidivu atmosferu, za 18,6% učenika ona je ponekad takva, za 14,4% je često napeta, dok je redovito napeta za 9,3% učenika.

Rezultati pokazuju da 74,6% učenika nema strah od obraćanja nastavniku. 13,6% učenika rijetko doživljava takav strah, njih 4,2% samo ponekad, 3,4% ga često osjeća, a 4,2% iskazuje da redovito osjeća takav strah. Mogućnost da se greške pojedinih učenika ističu javno pred svima na nastavi je njih 33,9% iskazalo da nikada nije slučaj na nastavi likovne kulture. 27,1% ispitanika smatra da se to događa rijetko, 20,3% ponekad, za njih 12,7% je to čest slučaj i redovito za 5,9% učenika. U devetoj tvrdnji je istraženo zanimanje nastavnika za učenički uspjeh. &0,1% učenika smatra da se nastavnik zanima za njihov uspjeh. Iz sljedeće je tvrdnje razvidno kako ¾ učenika smatra da nastavnik zna mnogo o predmetu te da se na nastavi likovne kulture uvijek uči nešto novo i zanimljivo.

Iz odgovora na pitanje da li se nastavnik interesira samo za radove pojedinih učenika razvidno je da nastavnik sve radove promatra s jednakom pozornošću. 2/3 učenika tvrdi da nastavnik ima takav jednak stav prema svim učenicima i njihovim radovima.

Po pitanju discipline, 2/3 učenika iskazuje kako na nastavi ne vlada kruta atmosfera i da nastava nije autoritarno ustrojena. Također je iz odgovora razvidno kako nastavnik ne kažnjava testom ili odgovaranjem loše ponašanje. Učenici ukazuju kako je nastavnik pozitivan te da ima osmjeh na licu tijekom nastave i da njegov govor tijela ukazuje na opuštenost. Više od polovice učenika ističe kako nastavnik koristi humor. 49,2% učenika primjećuje da nastavnik pogledom obuhvaća sve učenike dok objašnjava gradivo. 21,2% učenika primjećuje da nastavnik to čini često, 16,1% da on to čini ponekad, 8,5% rijetko, a 5,1% tvrdi da nastavnik to nikada ne čini.

Da se na nastavi likovne kulture uvijek osjećaju slobodno izraziti svoje mišljenje tvrdi 39,8% učenika. Da se tako osjećaju često iskazalo je 23,7% učenika, ponekad je tako za njih 16,2%, rijetko za 7,6% i nikada za 12,7%. Učenici tvrde da se pretežito osjećaju ugodno i dobro na

nastavi likovne kulture, što iskazuju 45,8% učenika koji tvrde da se na nastavu uvijek osjećaju ugodno. 15,3% se često osjećaju ugodno i dobro, 19,5% ponekad, 9,3% rijetko, a 10,2% nikada. 2/3 učenika navode da se na nastavi likovne kulture osjećaju dobro, što ukazuje da na nastavi vlada pozitivna emocionalna klima. Također je iz odgovora razvidno da su učenici motivirani za rad. Da nastavnik uvijek ima pozitivan stav i trudi se stvoriti opuštenu atmosferu misli 72,2% učenika. Na kraju anketnog ispitivanja učenici su trebali iskazati stav prema tvrdnji kako je nastava likovne kulture kreativna i poticajna za njih. U ovoj se tvrdnji 44,9% učenika izjasnilo kako je nastava likovne kulture uvijek takva, 16,9% da je često takva, te 16,1% da je ponekad. 11% ispitanika je tvrdilo da je za njih nastava rijetko kreativna i poticajna, dok je isti broj ispitanih učenika odgovorio kako im nastava likovne kulture nije nikada poticajna i kreativna.

5. ZAKLJUČAK

Ozračje je kao faktor najobuhvatniji u određivanju kvalitete odgojno-obrazovnog procesa. Za ozračje se veže najširi spektar elemenata koji dolaze u doticaj tijekom nastave, kao što je odnos među učenicima, odnos nastavnika prema učenicima – od čega su obje navedene stavke dio socijalne klime. Veliki utjecaj na socijalnu klimu ima nastavnik sam s obzirom na svoje ponašanje i stav te način ophođenja, jer se može biti dominantan, autoritaran, indiferentan ili demokratski. Obično kod nastavnika vidimo integraciju između dva ili čak više prijašnje navedenih socijalnih obrazaca ponašanja. Ozračje na nastavi u velikoj mjeri utječe na učenike kao glavne sudionike nastave. Ono može biti ugodno ili čak neugodno što je često jedan od velikih čimbenika pri učeničkom doživljaju, a potom i procjenjivanju samog predmeta.

Kroz rezultate dobivene istraživanjem u velikoj mjeri vidimo pozitivnu percepciju učenika prema trudu i zalaganju nastavnika tijekom nastave. Rezultati pokazuju da učenici nemaju strah od obraćanja nastavniku te da se nastavnik zanima za njihov uspjeh. Rezultati pokazuju da na nastavi vlada pozitivna i poticajna atmosfera te da je nastavnik duhovit i zanimljiv. Iz rezultata je razvidno da je na nastavi prisutna i emocionalno dobra atmosfera, da se učenici osjećaju dobro. Možemo zaključiti iz rezultata da je nastava likovne kulture kreativna i poticajna za učenike obilježena pozitivnim nastavnim ozračjem.

LITERATURA

- Alviž, J. (2019). *Uloga i mjesto srednjoškolskog predmeta Likovna umjetnost u okviru umjetničkog područja hrvatskog odgojno-obrazovnog sustava,* Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu: DPUH, Peristil 62, 203 – 219.
- Balić Šimrak, A. (2011). *Umjetničko djelo u likovnom odgoju i obrazovanju,* Zbornik radova, Zagreb: Grafički zavod Hrvatske.
- Bognar, L., (2006). *Odgojno-obrazovna klima*, Zagreb: Školska knjiga.
- Bognar, L., Matijević, M. (2005). *Didaktika*, Zagreb: Školska knjiga.
- Bošnjak, B. (1997). *Drugo lice škole: istraživanja razredno-nastavnog ozračja,* Zagreb: Alinea.
- Brajčić, M. (2015). *Umjetnost i obrazovanje*, Zbornik radova filozofskog fakulteta u Splitu, 6/7, 65 – 80.
- Kear, M., Callaway, G. (2000). *Improving teaching and learning in the arts*, London, New Zork, Falmer Press.
- Kiper, H., Mischke, W. (2008). *Uvod u opću didaktiku*, Zagreb, Educa
- Kuščević, D., Brajčić, M., Mišurac Zorica, I. (2009). Stavovi učenika osmih razreda osnovne škole o nastavnom predmetu likovna kultura, *Školski vjesnik*, 58(2), 189 – 198
- Kuščević, D., Dobrota, S., Burazer, M. (2011). *Stavovi učenika četvrtih razreda osnovne škole o likovnoj kulturi i ocjenjivanju u nastavnom predmetu likovna kulture*, Split: Godišnjak Titius, 3(3), 215 – 227.
- Matijević, M., Drljača, M., Topolovčan, T. (2016). Učenička evaluacija likovne kulture, *Život i škola*, 62(1), 179-192.
- Matijević, M. (1998). Didaktičke strategije i razredno-nastavno ozračje na početku obveznoga školovanja. Dostupno na: 14046.SPLIT98.doc (live.com) Pristupljeno 19. kolovoza 2021.
- Matijević, M. (1997). Didaktički čimbenici odgojno-obrazovnog ozračja. U: Vrgoč, H. (ur.) Školsko i razredno-nastavno ozračje - put prema kvalitetnijoj hrvatskoj školi i nastavi. Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor
- *Nacionalni kurikulum nastavnog predmeta Likovna kultura i Likovna umjetnost* (2016), Cjelovita kurikularna reforma; Rani i predškolski, osnovnoškolski i srednjoškolski odgoj i obrazovanje, Zagreb

- *Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje* (2010), Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, Zagreb
- *Nastavni plan i program za osnovnu školu* (2006), Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, Zagreb: GIPA
- *Plan razvoja sustava odgoja i obrazovanja 2005.-2010.* (2005), Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske, Zagreb
- Vlahek, I. (2016). Razredno-nastavno ozračje i radno iskustvo učitelja, *Život i škola* 62(2), 119-130.
- Vrgoč, H. (1997), *Školsko i razredno-nastavno ozračje u funkciji unapređivanja odgoja i obrazovanja*. U: Vrgoč, H., Bošnjak, B. (ur.) *Školsko i razredno-nastavno ozračje: put prema kvalitetnijoj hrvatskoj školi i nastavi: zbornik stručno-znanstvenog skupa,* Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor, str. 9 – 16.